

Педагогическо взаимодействие: „учител – дете – родител“

Ирина Колева

Целта на тази тема е да подпомогне родителите да:

- разберат, че общуването с децата е необходимо;
- разберат, че степента на успех зависи от начина на общуване с децата;
- научат, че, освен речта, съществуват още много други начини за общуване с децата.

Това е тема, чрез която вие можете да дадете възможност на родителите да развият нови умения в разиграването на роли, в песните, в игрите и др. Използвайте всички възможни практически упражнения, за да демонстрирате различни методи за общуване.

➤ **Въпроси:** (Общуване)

- Какво трябва да създадем, за да се получи педагогическо общуване?
- По какъв друг начин, освен чрез речта, децата обменят своите идеи, опит и мнения?
- Какво е значението на невербалното общуване (езика на тялото)?

➤ **Ключови бележки:** (Общуване)

За да бъдете в състояние да общувате истински, трябва да започнете със създаване на доверие.

Невербалният език е много ефективен при общуване. Трябва да се помни, че езикът на тялото, като израз на лицето, зрителен контакт, мимика, жест, поза и др., може да бъде много полезен ако се използва правилно.

Когато общувате с едно дете, трябва да се уверите, че то е спокойно.

Отворените въпроси са по-ефективни и полезни за установяване отношението на детето, неговия опит и мнение, отколкото за творените и насочващите. На децата по-често трябва да се задават отворени въпроси.

Необходимо е децата да се насърчават към себеизразяване. Коментарите и забележките трябва да се правят по такъв начин, че да окучавават децата.

Децата могат да се изразяват чрез действия като: пеене, танцуване, рисуване, писане на кратки разкази, игра на роли, драма, игра на спомени, игра с кукли и други. Тези действия могат да бъдат използвани, така че децата, изразявайки се, да се чувстват освободени и щастливи.

➤ **Подкрепяща информация:** (Общуване)

Общуването е от особено значение за деца, които имат проблем. Първо, вие трябва да разберете какъв е този проблем и да на-

правите необходимото за създаване на доверие между вас и детето. Това би могло да се окаже трудно, поради което трябва да бъдете много търпеливи. **Не се опитвайте да се налагате на детето.**

Направете нещо, което детето харесва. **Сменете посоката на неговата мотивация за извършване на определена дейност.** След време детето може да направи първа стъпка към установяване на контакт. Когато почувствате, че сте установили добра връзка помежду си, можете да зададете на детето някакъв обикновен и неутрален въпрос, като например: „Откъде идваш?“ – просто обикновен въпрос, на който детето може да отговори.

Давайте си сметка за невербалния език. Той може да подпомогне, както и да затрудни общуването. Важно е също така да се съобразявате с това, което във вашата култура не би било желателно, например да търсите зрителен контакт.

Невербалното общуване се състои от всички онези послания, изпратени без думи. Елементи на невербалното общуване са:

- **Израз на лицето**

Когато общувате с деца, избягвайте да гледате с отегчение, с безпокойство, с невнимание или с раздражение. Ако го направите, детето може много скоро да престане на говори. Изразът ви трябва да бъде такъв, че да насърчи детето да говори. Ние не винаги забелязваме собственото си изражение,

но винаги забелязваме това на другите. Можете, посредством колегите си, да направите проверка на вашия невербален израз. Ако се усмихвате, за да окуражите детето да говори, внимавайте каква тема обсъждате в момента. Ако детето ви разказва тъжна история и види, че се усмихвате, то може да се почувства засегнато или да си помисли, че не се интересувате от това, което ви разказва, а си мислите за нещо весело.

- **Тон на гласа**

Говорете с детето бавно и с мек глас. Някои хора имат навика да говорят със силен и груб тон, което може да накара детето да си помисли, че човекът му е сърдит или бърза и няма време за разговор.

- **Зрителен контакт**

Ако докато говорите с детето не го поглеждате, вие не сте в състояние да наблюдавате неговия език на тялото и бихте пропуснали да забележите дали то е разстроено, тъжно или щастливо.

Когато разговаряте с боязливо дете, е важно да му дадете време да се почувства уверено; да не се доближавате прекалено до него или да започнете веднага да го гледате право в очите.

Хубаво е да клекнете или да седнете, когато разговаряте с малки деца. По този начин вие сте на едно и също ниво с тях и не създавате впечатление на властен. **Същото**

впечатление се създава, ако застанете зад маса или бюро.

- **Шеги, смях и самоирония (чувство за хумор)**

Това са изразни средства, които карат почти всеки човек да се отпусне. Не използвайте шеги, които могат да навредят на детето, с което говорите.

Когато почувствате, че детето ви вярва и че моментът е подходящ, започнете разговор, като зададете обикновен въпрос, както бе отбелязано по-горе.

Въпросите могат да бъдат разделени на три категории:

Затворени въпроси: Това са въпросите, които изискват само отговор „да“ или „не“, или също толкова кратък отговор, както изисква въпросът „Колко братя и сестри имаш?“. Този тип въпроси не окуражават детето да говори свободно или да ви каже нещо повече, отколкото изисква отговорът.

Насочващи въпроси: Това са въпроси, които предлагат отговора, като например: „Всичко наред ли е?“, „Съгласен ли си?“, „Ти наистина искаш да живееш тук, нали?“. Когато задавате въпроси като тези, на детето е много трудно да отговори с „не“. Това предполага, че не бихте искали да чуete за някакво негативно настроение или безпокойство.

Отворени въпроси: Това са въпросите, които окуражават децата да споделят собствените си идеи. **Те изпращат на децата пос-**

лание, че вие се интересувате от това, което те имат да ви кажат. Ето някои примери за отворени въпроси: „Какво се случи после?“, „Би ли искал/а да ми разкажеш за това?“, „Би ли искал/а да живееш тук?“, „Какви трудности виждаш в това да живееш тук?“, „Какво направи след това?“ и др.

Обикновено най-добре е да редувате отворени и затворени въпроси: затворените – за получаване на определена необходима информация и отворените – да подтикнат детето към свободно изразяване.

За да не объркате детето, помнете, че трябва да задавате само по един въпрос.

Не забравяйте да използвате прости думи и да проверявате дали правилно сте разбрали детето. Бихте могли например да кажете „Да видим дали съм разбрал/а правилно“. След това бихте могли да повторите това, което сте разбрали.

Може да съзнавате, че понякога децата ви лъжат. Не ги осъждайте. **Вместо това опитайте се да разберете защо го правят.** Една от причините би могла да бъде, че детето е на такъв етап на развитие, когато не може да направи разликата между истина и лъжа. Децата в предучилищна възраст понякога не могат да назоват разликата между реалното и света на въображението.

Едно по-голямо дете пък може да изпитва страх от наказание, ако ви каже истината. Когато едно дете е постъпило неправилно и го осъзнае, то може да си съчини история,

вместо да каже истината, за да избегне евентуално наказание. То може да си мисли, че искате да чуete точно определен отговор и би ви излъгало с цел да ви удовлетвори.

Някои деца са бивали толкова тежко наранявани, че са склонни да избягват разговори за неща, които представляват затруднение за тях.

Не казвайте на детето, че смятате, че то не казва истината. Опитайте се да покажете, че го възприемате дори тогава.

Помнете, че няма човек, който да харесва всички и ако почувствате, че ви е трудно да харесате определено дете, помолете друг човек от екипа да поеме грижата за него. Във всеки един човек е заложено по нещо добро и някой друг би могъл да го съзρε у това дете. Моля ви, не го изживявайте като свой провал. Естествено е понякога хората да не си симпатизират.

За да бъдете добър слушател, помнете следното:

- Създайте добра атмосфера;
- Обръщайте внимание на говорещия;
- Не го прекъсвайте;
- Покажете съчувствие и уважение;
- Не критикувайте и не осъждайте;
- Не говорете за себе си;
- Задавайте изясняващи въпроси;
- Използвайте обикновен език;
- Не настоявайте за отговор ако детето не желае да разговаря;
- Не омаловажавайте чувствата на детето с утешителни изрази като: „Не бъди тъжен“ или „Забрави това. Всичко свърши“.

Вместо това, бихте могли да кажете: „Разбирам, че си тъжен/тъжна“. Никога не трябва да пренебрегвате чувствата на детето, дори да не разбирате защо то се чувства така. Не сте в състояние да промените чувствата на детето, но бихте могли да му помогнете да промени себе си.

Никога не казвайте на детето нещо, което не е истина и не му давайте обещания, които не можете да изпълните.

Някои деца нямат желание да разговарят или да учат, защото им е трудно да се концентрират. Този проблем би могъл да ги спре да разговарят. С такива деца е по-добре да се предприеме някаква дейност, чрез която те биха могли да изразят чувствата си без думи.

Различните форми на изразяване чрез някаква дейност дават възможност на детето да изрази чувствата си по един сигурен начин и в същото време да изпита радост от извършването на тази дейност.

Музика и танц (Арт терапия): Слушане, пеене и движения с музика

Музиката и танцът са мощни средства за подпомагане на тези, които са емоционално разстроени, особено когато те са познати на детето и са свързани с щастливи спомени. Движенията и ритъмът помагат за смъкване на напрежението и създават усещане за благополучие. Груповото изпълнение на някаква дейност кара децата да се чувстват сигурни и

способни да се изразяват, без да се налага да използват думи.

Рисуване, моделиране и апликиране (Арт терапия)

Рисуването е един добър начин, по който децата могат да изразяват чувствата си и да обменят опит, особено по отношение на неща, които трудно биха могли да опишат с думи. Започнете, като предложите на децата да нарисуват каквото биха желали. По-късно бихте могли да им предложите тема като „моето бъдеще“, „сън“ или „моето семейство“, която ще стимулира въображението им, без да им налага начина, по който да го направят. Ако помолите децата да нарисуват своите семейства, без да дадете повече инструкции, вие ще получите една идея за това как тези деца си представят семействата си и кой, според децата, се числи към тях. Вие също така бихте могли да откриете кой е най-важният човек в семейството според съответното дете. Обикновено важните хора са нарисувани много по-големи. Понякога обаче човек, който чисто физически не е близо до детето (напр. баща, който не живее с детето, поради развод или други причини), е рисуван с големи размери. Би трябвало да се провери дали човекът, нарисуван с най-големи размери, е този, който владее мислите на детето. Помнете, че това не е тест, а проективна техника, която може да ви даде информация за проблемите на детето.

Съчиняване на кратки разкази (текст: описателен, повествователен или текст – разсъждение) и поезия

Писането на стихове е полезно средство за изразяване. Оставете децата свободно да изразяват това, което пожелаят и да използват фантазията си. Помнете, че не трябва да критикувате или да давате модели, тъй като това би препятствало тяхното свободно изразяване.

Бихте могли също да помолите децата да напишат кратък разказ за неща, към които те са чувствителни.

Ролеви, делови и театрализирани игри, игра-драматизация и други

Участието в пиеса също би могло да бъде полезно, тъй като децата създават своя собствена история. Ако смятате, че темата е твърде емоционална, може да използвате маски. Това е начин да дистанцирате децата от емоциите на характерите и да направите темата по-малко лична за играещите.

Децата например могат да направят пиеса, основана на собствения им опит и да изпробват смяна на фабулата или смяна на сюжета, както и героите. След края на представлението може да обсъдите с децата как са се чувствали по време на пиесата и в нейния край: щастливи или тъжни?

Сюжетно – ролеви или свободни ролеви игри

Децата могат да изразяват себе си и посредством игра с кукли, вместо играейки в пиеса. Това е много характерно за малките деца.

Активно слушане

Държание: – одобрително, приемащо

Цел: – по-добро взаимно разбиране

Средства: – комуникационен контакт чрез словесни и несловесни знаци (разбирателство)

– възпроизвеждане на това, което е било казано или се е имало предвид (съдържание и усещане)

Активното слушане изисква:

1. Съсредоточаване върху словесните и несловесни знаци у партньора, с когото разговаряме.

2. Внимателно възприемане на това, което казва, мисли, възнамерява или очаква партньорът.
3. Отразяване на съдържанието на споделеното от партньора със собствени думи – максимално вярно и естествено и по-кратко от оригиналната версия.
4. (Вероятно) отразяване на възприетото или предполагаемото усещане, което изразява партньорът (открито или неявно).

Например:

„Ако съм разбрал правилно, вие имате предвид...“

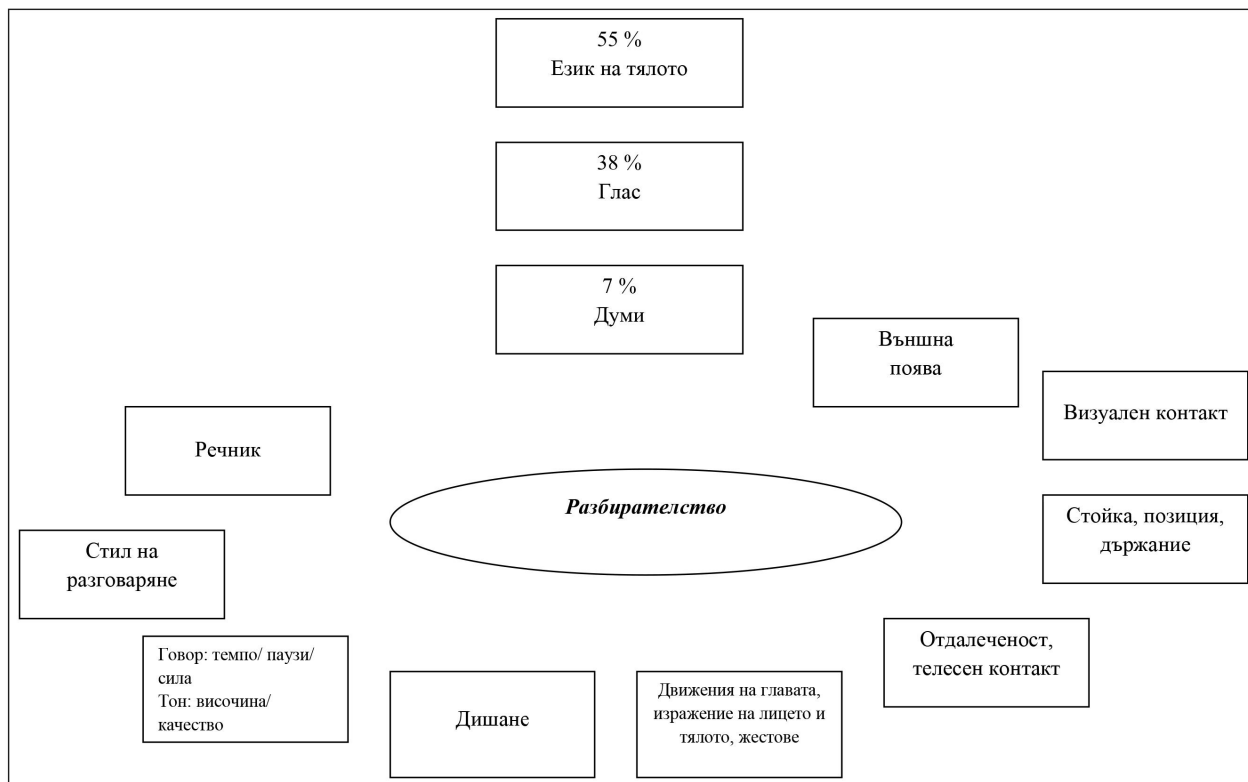
„Искате да знаете дали/ как/ какво...“

„С други думи...“

(Вероятно) „Имам наблюдения, че вие сте...“

„Вие наистина ли сте ... (усещане)“

Разбирателство (Комуникативен контакт)

Препоръчителна литература за родителя:

Алексијева, Е., 2000. *Рисунките в психологическо-то изследване на личността.* София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.

Колева, И. 1993. *Обучаващата игра или играта която обучава.,* София.

Стоянова, С. 2007. *Методи за изследване на междуличностни контакти и нагласи.* Благоевград.

Колева, И., Хр. Кючуков, 1994. *Обучаващи игри за деца-билингви.,* София, УНИЦЕФ.